

בבית המשפט העליון

ע"פ 5316/22

לפני: כבוד השופט י' אלרון

המערערת: מדינת ישראל

נגד

המשיבה: אירית פרנקו

ערעור על החלטתו של בית המשפט המחוזי מרכז-לוד ב-
צ"א 56645-08-21 מיום 30.6.2022 שניתנה על ידי השופט
ע' דרויאן-גמליאל

תאריך הישיבה: ט"ז באלול התשפ"ב (12.9.2022)

בשם המערערת: עו"ד מורן פולמן; עו"ד יותם גולדשטיין;
עו"ד יהושע מלק

בשם המשיבה: עו"ד אורן אדרת

פסק-דין

במוקד הערעור שבפניי שתי סוגיות מרכזיות לדיון והכרעה – הסוגיה האחת: האם לצורך מתן צו זמני להבטחת חילוט עתידי על המדינה להוכיח חשש שלא יהיה ניתן לממש את החילוט היה והנאשם יורשע בדין; הסוגיה השנייה והאחרונה: מה המשמעות שיש ליתן למעמדו של נאשם כעובד שכיר בתאגיד שנגדו הוגש כתב האישום.

1. הערעור מופנה נגד החלטת בית המשפט המחוזי מרכז-לוד (השופט ע' דרויאן-גמליאל) מיום 30.6.2022, המורה על ביטול צו תפיסה שהוצא בעניינה של המשיבה בד בבד עם הגשת כתב אישום נגדה. מכוח הצו נתפסו כ-2.2 מיליון ש"ח מכספיה המוחזקים בקופות גמל ובקרן השתלמות על שמה.

2. כתב האישום המתוקן מפרט מסכת אירועים בעניינה של חברת אלבר ציי רכב בע"מ (להלן: אלבר) אשר התרחשו בין שלהי שנת 2013 ועד לחודש יולי 2015. באותה עת, המשיבה שימשה כסמנכ"לית הכספים וחברת הנהלה באלבר. יוער, כי כתב האישום הוגש גם נגד אלבר, מנכ"ל אלבר, מנהלת הרכש בחברה ומעורבים נוספים.

על פי הנטען, המשיבה, מתוקף תפקידה בחברה, ניהלה את ההיבטים הכספיים של פעילות היבוא המקביל של אלבר; הייתה מעורבת ברישומים הכוזבים במסמכי החברה; נתנה הוראות בקשר להזמנת חשבונות מכר מזויפים, הזמנת תעודות מקור כוזבות וכן פעילות מול עמילי מכס לשם הגשת הצהרות יבוא כוזבות ועריכת רישומים כוזבים בספרי אלבר. עוד נטען, כי הייתה בקשר עם השותפים האחרים לעבירות ומידרה בעלי תפקידים אשר היו כפופים לה ארגונית ולא היו בסוד המעשים מושא כתב האישום המתוקן.

3. תשעה אישומים מונה כתב האישום המתוקן. מבין אלו מיוחסים למשיבה, לצידם של נאשמים נוספים, האישום השני והאישום השלישי בלבד. בהעדר מחלוקת באשר לקיומן של ראיות לכאורה נגד המשיבה, כפי שיוסבר בהמשך, אפנה למתואר באישומים אלה בתמצית בלבד.

האישום השני עניינו בכך שהמשיבה, יחד עם אחרים, ייבאו 1,828 כלי רכב לישראל מארצות הברית, בכוונה להונות את רשות המיסים ומשרד התחבורה ובמטרה לעקוף את הגבלות היבוא. לצורך כך, עשו שימוש בחשבונות מכר מזויפים על מנת להניח את דעתן של הרשויות כי היבוא תואם את היתר היבוא ורישיונות היבוא. כן עשו שימוש בתעודות מקור כוזבות, אשר הופקו עבור אלבר במטרה להטעות את רשויות המכס ולקבל העדפה בתשלום מסי הייבוא. במסגרת זו, הוגשו 1,600 הצהרות יבוא ומסמכים כוזבים לרשויות המכס ואף נמסרו ידיעות כוזבות במטרה שאלבר תשתמט מתשלום מסי יבוא.

באישום השלישי מפורט כי היתר ורישיונות היבוא שהתקבלו במרמה כמו גם חשבונות המכר המזויפים והכוזבים והזכויות המגולמות בהם הם בבחינת רכוש אסור בהתאם לחוק איסור הלבנת הון, התש"ס-2000 (להלן: חוק איסור הלבנת הון). בדומה, 1,828 כלי הרכב אשר יובאו מכוח היתר ורישיונות היבוא מהווים רכוש אסור בהיותם רכוש שמקורו בעבירות. על כן יוחס לחלק מהנאשמים, בכלל זה המשיבה, כי ייבאו את כלי הרכב האמורים תוך שימוש במסמכים הכוזבים והמזויפים, ותוך שימוש בהיתר

וברישיונות היבוא אשר התקבלו במרמה. זאת, במטרה להסתיר או להסוות את מקורו של הרכוש האסור או את זהות בעלי הזכויות בו. כמו כן, נטען כי מכרו ללקוחות 956 מתוך כלי הרכב, בידיעה כי מדובר ברכוש אסור. 543 רכבים נוספים הועברו לבעלות אלבר ושימשו אותה לשימושים שונים, גם זאת בידיעה שמדובר ברכוש אסור. בנוסף, נטען כי הנאשמים באישום זה עשו שימוש ב"חברות קש" וכספים שהועברו לשם רכישת כלי הרכב, ובכך עשו פעולות ברכוש אסור במטרה להסתיר את בעלי הזכויות בו ולהסתיר את המטרה שלשמה נרכשו כלי הרכב.

4. בגין אישומים אלו יוחסו למשיבה מספר רב של עבירות לפי פקודת המכס, וכן עבירות של זיוף בכוונה לקבל באמצעותו דבר בנסיבות מחמירות (ריבוי עבירות), לפי סעיף 418 לחוק העונשין, התשל"ז-1977 (להלן: חוק העונשין) בשילוב עם סעיף 29 לחוק העונשין; רישום כוזב במסמכי תאגיד (ריבוי עבירות), לפי סעיפים 423 ו-29 לחוק העונשין; מספר רב של עבירות לפי חוק מס ערך מוסף, התשל"ו-1975 וחוק מס קניה (טובין ושירותים), התשי"ב-1952; ריבוי עבירות של עשיית פעולה ברכוש אסור במטרה להסתיר את מקורו, לפי סעיף 3(א) לחוק איסור הלבנת הון, בשילוב עם סעיף 29 לחוק העונשין; וריבוי עבירות לפי סעיף 4 לחוק איסור הלבנת הון, בשילוב עם סעיף 29 לחוק העונשין.

5. כתב האישום הוגש ביום 25.8.2021, ולאחר מספר חודשים, ביום 7.3.2022, הוגש כתב אישום מתוקן. בד בבד עם הגשת כתב האישום המקורי הוגשה בקשה לחילוט רכוש ובקשה למתן צו זמני ברכוש, בהתאם לסעיפים 21 ו-23 לחוק איסור הלבנת הון, בצירוף סעיף 136(א) לפקודת הסמים המסוכנים [נוסח חדש], התשל"ג-1973 (להלן: הפקודה).

בנספח לבקשה זו פורט הרכוש בשליטת המשיבה אשר נתפס ברישום – כספים בסכום כולל של כ-2.2 מיליון ש"ח המוחזקים על שמה בקופות גמל ובקרן השתלמות. לאחר הגשת הבקשה ניתן על ידי בית המשפט המחוזי צו זמני לתפיסת רכוש זה עד למתן החלטה אחרת.

יצוין, כי בגדרי אותה בקשה למתן צו זמני, התבקש גם צו זמני לתפיסת רכוש חברת אלבר בשווי משוער של מעל ל-100 מיליון ש"ח, ולתפיסה של כ-1.1 מיליון ש"ח מרכוש אשר בשליטת הנאשם 2 – מנכ"ל אלבר בתקופה הרלוונטית.

6. בית המשפט המחוזי קבע תחילה כי קיים "פוטנציאל חילוט", בין היתר בהסתמך על כך שההגנה "לא כפרה בקיומן של ראיות לכאורה" כלשונו. כמו כן אומצה עמדת המדינה ונקבע כי שווי הרכוש שנתפס נמוך "פי-כמה" משווי הרכוש בר החילוט. משכך, נמצא כי אין מניעה ליתן צו זמני על כלל הסכום אשר התבקש לתופסו – 2.2 מיליון ש"ח.

לאחר זאת, בית המשפט המחוזי נדרש לטענות בדבר משמעות היות המשיבה עובדת שכירה באלבר, שביצעה לכאורה את העבירות במסגרת עבודתה. נקבע, כי אין מניעה עקרונית לחלט מרכושו של נאשם במעמד של עובד שכיר, שכן באמצעות שכירים, אורגנים של התאגיד, בוצעו העבירות. על אחת כמה וכמה כאשר מדובר בעובדת שהיא חברת הנהלה בכירה בחברה. לצד זאת, צוין כי "[...] במקרה טיפוסי שבו הרווח המשמעותי נותר בידי התאגיד ובעליו, ושללהם האינטרס בביצוע העבירות, יש מקום לבחון הקלה-יחסית, תוך הבאה בחשבון של מעמד השכיר בתאגיד, תפקידו, מעורבותו בביצוע העבירות וכיו"ב".

בהמשך, ועל רקע טענת המשיבה כי היא כלל לא נהנתה מפירות העבירה, בית המשפט המחוזי קבע כי בעוד שבשלב זה אין בפניו את מלוא התמונה הראייתית, אין חולק, כאמור, בדבר קיומן של ראיות לכאורה. עוד הודגש, שאף אם כעולה מתלושי השכר שהמשיבה הציגה לא חל שינוי לטובה בהכנסותיה בתקופה זו, תלושים אלו אינם חזות הכל, מאחר ש"[...] קיימות דרכים נוספות ומגוונות לתגמל שכיר שסרח, לא כולן יבואו לידי ביטוי בתלוש השכר דווקא", כלשונו של בית המשפט.

בנוסף, נדחו השגות המשיבה על הפער שבין סכום הרכוש בשליטתה אשר נתפס, לעומת הסכום שנתפס מידי מנכ"ל אלבר באותה העת. נקבע, כי המדינה תפסה את הרכוש שעלה בידה ואין לגזור מכך מסקנה נורמטיבית של אפליה. בהתייחס לטענות המשיבה על חלוף הזמן מאז תפיסת הרכוש והפגיעה שנגרמה לה בשל כך, צוין כי ה"נזק" למשיבה נעוץ בהעדר יכולתה להשתמש בכספים אלו כבטוחות להלוואות או להעבירם לקרנות גומלות יותר. נקבע כי יש להעניק משקל משמעותי לכך שמדובר בעובדת שכירה שמקורות הכנסתה מוגבלים ואף לכך שהסכום שנתפס אינו גדול ביחס לשווי הרכוש הקשור בעבירות.

עוד נקבע כי הצו הזמני נדרש, בראש ובראשונה, על מנת להבטיח את אפשרות מימוש החילוט היה והמשיבה תורשע בבוא העת במיוחס לה ו"אף שאין לזלזל בשווי

הכולל של הרכוש שנתפס משליטת המשיבה, נראה שמדובר בסכום שניתן יהיה לגבותו ממנה, אם אכן תורשע".

בסופו של דיון, בית המשפט המחוזי קיבל את עמדת המשיבה וביטל את צו התפיסה הזמני, תוך שנקבע כדלקמן: "מטעמים מצטברים אלו, מוצדק לבטל את הצו הזמני – חלוקף הזמן, שכבר עבר ושעוד יעבור; ממשות הפגיעה במשיבה; סיכון נמוך לסיכולו של חילוץ בתום ההליך, אם תורשע המשיבה; ומידת הריסון שבה נוקטים בתי המשפט לעניין רכוש כשר שמתבקש חילוץו [...]".

7. יחד עם זאת, בהחלטה מיום 13.7.2022 בית המשפט המחוזי הותיר את הצו הזמני על כנו עד להכרעה בערעור זה.

טענות הצדדים בערעור

8. לטענת המדינה, בית המשפט המחוזי שגה בקביעתו לבטל את הצו הזמני בנימוק כי בסופו של יום ניתן יהיה לגבות מהמשיבה את הסכום שנתפס אם תורשע. מדובר, לשיטתה, בנכסים אשר ניתן להעלימם בקלות רבה או לשעבדם, באופן אשר עלול לחסום את דרכה של המדינה מחילוץם בסופו של ההליך.

עוד נטען, כי קביעת בית המשפט בהקשר זה נטולת בסיס עובדתי, אינה מידתית וכי אין כל הצדקה להנחה שכזו. המדינה מוסיפה כי קביעת בית המשפט המחוזי בדבר הנזק שנגרם למשיבה בשל כך שאין באפשרותה להשתמש בחשבונות אלו כבטוחות להלוואות, סותרת את ההנחה שיהיה ניתן להשיב כספים אלו בסוף ההליך הפלילי בעניינה.

בנוסף הודגש, כי היקף הלבנת ההון המיוחסת למשיבה, יחד עם אחרים, עולה על 400 מיליון ש"ח, כאשר חלקה של המשיבה במעשים המתוארים הוא "מרכזי ומכריע". משכך, נטען כי תפיסת סכום בשווי של 0.5% מתוך כלל הרכוש שבו בוצעו העבירות, הוא "מזערי", ואף כי "ניתן היה לחלט מכל אחד מהנאשמים כ-400 מיליון ש"ח". כל זאת בהפניה לקביעות בית משפט זה בעניין ע"פ 6009/19 בידון נ' מדינת ישראל (23.10.2019) (להלן: עניין בידון).

אשר להשפעת התמשכות ההליכים הפליליים כאשר בכל אותה העת צו החילוץ הזמני עומד בעינו, נטען כי היא אינהרנטית לתיקים כלכליים מורכבים ורחבי היקף. לכן

גם לוח הזמנים במקרה דנן – תחילת החקירה בשנת 2015, תפיסת הרכוש בשנת 2018, והגשת כתב אישום בשנת 2021 – אינו חריג. צוין, כי העבירות בוצעו בחלקן מחוץ לישראל וחקירתן חייבה עבודה מאומצת וממושכת אשר כללה חיקורי דין ופעולות חקירה מורכבות.

כן נטען, כי באופן עקרוני התמשכות הליכים עשויה להשפיע על מידתיות הצו, אולם בענייננו הרכוש נתפס ברישום בלבד, והפגיעה שנגרמת למשיבה היא מינימלית. הודגש, כי החשבונות ימשיכו להשיא תשואות, וככל שבתום ההליך הפלילי בית המשפט יורה על שחרורם, לא תהא פגיעה בכספי הפנסיה של המשיבה. עוד נטען, כי בידי המשיבה האפשרות לפנות למדינה ולבקש לבצע שינוי בתנאי ההשקעה או את העברת הכספים לקרן אחרת, ובקשתה תיבחן לגופה. בהיבט זה, המדינה עומדת על כך שהמשיבה לא העלתה כל טענה קונקרטית בדבר הנזק שנגרם לה כביכול ואף לא הגישה תצהיר התומך בטענה שכזו.

9. מנגד, בליבת השגות המשיבה ניצבת הטענה כי בשל היותה עובדת שכירה בחברת אלבר אין לחלט מרכושה. לשיטתה, כאשר עסקינן בעובד שכיר בחברה המנהלת עסקים חוקיים, ככל שנעברה עבירה של הלבנת הון במסגרתה ותקבולי העבירה התקבלו בחברה ולא עברו לידיה – אין מקום לתפוס ולחלט מרכושו הפרטי.

כן נטען, כי בית המשפט המחוזי שגה בקביעתו שבשלב זה לא ניתן לקבוע כי המשיבה לא הרוויחה דבר מביצוע העבירות, בהינתן פירוט הכנסותיה בתלושי השכר שקיבלה מחברת אלבר. לטענת המשיבה, גם אם יונח כי ה"רווח" שהפיקה מהעבירות היה בעצם הישארותה בתפקיד, סך הרווח מתמצה, לכל היותר, בשכר ובבונוס שקיבלה באותה התקופה – 680,000 ש"ח ברוטו. עוד מבקשת המשיבה להסתמך על הערותיו של חברי, השופט ע' גרוסקופף, אשר נרשמו בפרוטוקול דיון שהתקיים בבית משפט זה בעניין אחר (ע"פ 7804/18), שבו נדונה האפשרות לחלט מרכושו של עובד שכיר.

המשיבה עוד חולקת על טענת המדינה כי פוטנציאל החילוט מידי המשיבה עומד על 400 מיליון ש"ח, ועל כן הסכום שנתפס הוא "מזערי" ועומד על 0.5% בלבד מסכום החילוט האפשרי. לגישתה, מדובר בטענה אבסורדית, בין היתר מאחר שהרכוש שנתפס לא הושג בעבירה, אלא נצבר בעמל רב של שנים רבות. המשיבה הוסיפה ועמדה על הנזק שנגרם לה מהמשך תפיסת הכספים, כפי שקבע בית המשפט המחוזי. לדבריה, נזק זה כלל אינו דרוש הוכחה היות שהוא, כלשונה, "ברור מאליו".

אשר לחשש כי תסוכל האפשרות לגבות מהמשיבה את הסכום התפוס בהעדר צו זמני, נטען כי העובדה שסכומים אלו נתפסו בשנת 2018, כאשר כבר בחודש יולי 2015 המשיבה נחקרה תחת אזהרה, מלמדת על כך שאין בכוונתה להבריח את נכסיה.

10. בדיון שבה באת-כוח המדינה על נימוקי הערעור והבהירה כי אם ברצון המשיבה לעשות שינוי כלשהו בקרנות שבמסגרתן מופקדים הכספים, אוזנה של המדינה כרויה לכך. מנגד, בא-כוח המשיבה שב וטען כי "פירות" העבירות לא הגיעו לכיסה של המשיבה, והכספים מושא ההליך דנן הם כספים שאותם היא צברה ביושר. עוד הדגיש כי לאור קצב התקדמות ההליך הפלילי לא צפויה הכרעה בו לפני שנת 2025, וכי יש להתחשב בעובדה זו – כפי שעשה בית המשפט המחוזי.

דיון והכרעה

מסגרת נורמטיבית – צו זמני להבטחת אפשרות מימוש החילוט

11. חילוט רכוש מהווה אחד הכלים המשמעותיים שבהם נעשה שימוש בהתמודדות עם עבירות הלבנת ההון. התפיסה המקובלת היא כי אפשרות החילוט משרתת שתי תכליות: האחת, הרתעתית – במטרה למנוע מצב בו חוטא יצא נשכר ממעשה העבירה, ולפגוע בתמריץ העיקרי לביצוע העבירה ובבסיס המימון של העברייני; השנייה, בעלת אופי קנייני – להוציא מידיו של העברייני רכוש שאינו שייך לו ואינו מוחזק בידיו כדין משהושג בעבירה (ע"פ 8591/14 פלוני נ' מדינת ישראל, פסקה 10 (24.12.2014)). האפשרות לחלט רכושו של נידון מעוגנת בסעיף 21(א) לחוק איסור הלבנת הון, הקובע:

"21. (א) הורשע אדם בעבירה לפי סעיפים 3 או 4, יצווה בית המשפט, זולת אם סבר שלא לעשות כן מנימוקים מיוחדים שיפרט, כי נוסף על כל עונש יחולט רכוש מתוך רכושו של הנידון בשווי של רכוש שהוא –
(1) רכוש שנעברה בו העבירה, וכן רכוש ששימש לביצוע העבירה, שאיפשר את ביצועה או שיועד לכך;
(2) רכוש שהושג, במישרין או בעקיפין, כשכר העבירה או כתוצאה מביצוע העבירה, או שיועד לכך."

לשוננו של סעיף זה ברורה, הכלל הוא חילוט; החדריג – הימנעות מחילוט (ע"פ 6339/18 בלווא נ' מדינת ישראל, פסקה 14 לחוות דעתו של השופט ע' פוגלמן (15.1.2020)). עוד עולה במפורש כי אין חובה שיחולט אותו הרכוש המדובר (כמפורט בסעיפים 21(א)(1) ו-21(א)(2) לחוק איסור הלבנת הון), שכן ניתן לחלט רכוש בשווי

העבירה, ללא שנדרש להוכיח כי הרכוש שלגביו מבוקש החילוט קשור באופן ישיר לביצוע העבירה.

כפועל יוצא, ניתן לחלט רכוש כשר וחוקי לחלוטין, כל עוד הוא שווה ערך לרכוש שקשור לעבירה (ע"פ 80/19 אהוד מאיר שאיבות בע"מ נ' מדינת ישראל, פסקה 14 (11.8.2019) (להלן: עניין אהוד מאיר)). כל זאת, מתוך "רכושו של הנידון" – המוגדר כ"כל רכוש שנמצא בחזקתו, בשליטתו או בחשבוננו" (סעיף 21(ב) לחוק איסור הלבנת הון).

12. שילובם של סעיף 23 לחוק איסור הלבנת הון וסעיף 136 לפקודה, מקנה לבית המשפט שאליו הוגש כתב האישום סמכות "...לתת צו זמני בדבר – מתן ערבויות מטעם הנאשם, או אדם אחר המחזיק ברכוש, צוי מניעה, צוי עיקול או הוראות בדבר צעדים אחרים שיבטיחו את האפשרות של מימוש החילוט [...]" (סעיף 136(א) לפקודה). התנאים למתן צו זמני עוצבו על ידי הפסיקה במרוצת השנים. בגדר זאת נקבע, כי בשלב הדיון במתן הצו הזמני על בית המשפט לבחון את דיות הראיות במישור הלכאורי ולהשתכנע כי קיים "פוטנציאל חילוט":

"מן הבחינה הראייתית, לשם תפיסת רכוש, כמו גם לשם קביעתו של כל אמצעי מגביל אחר להבטחת מימוש החילוט, די בשלב הביניים, בדומה לדין בעניין מעצר נאשם עד תום ההליכים, בקיומן של ראיות לכאורה המצביעות על 'פוטנציאל חילוט', קרי על קיומו של סיכוי סביר שאם יורשעו הנאשמים, יביא הדבר לחילוט הרכוש שבמחלוקת" (בש"פ 3750/09 אלהואשלה נ' מדינת ישראל, פסקה 8 (2.6.2009); ראו גם: ע"פ 3390/19 אביטן נ' מדינת ישראל, פסקה 10 לחוות דעתו של השופט ד' מינץ (21.11.2019) (להלן: עניין אביטן)).

כן נקבע, כי הסמכות ליתן צו זמני לתפיסת רכושו של נאשם בעבירות הלבנת הון נבחנת לאור היקף הסמכות המוקנית לבית המשפט להורות על חילוט הרכוש היה ויורשע הנאשם בעבירות המיוחסות לו. בהתאם, אם יעלה בידי נאשם להראות כי אין לחלט את הרכוש בתום ההליך אף אם יורשע, אין מקום להורות על תפיסתו עד להכרעה באותו הליך (ע"א 6180/20 ד"ר משה וינברג ושות' נ' מדינת ישראל, פסקה 10 לחוות דעתי (13.6.2021)).

13. לצד ההיגיון הרב שבמתן צו לשם שימור מצבת נכסיו של נאשם עד להרשעתו, האפשרות להורות על תפיסת רכושו של אדם בעוד חזקת החפות עומדת לו מהווה צעד דרסטי השולל מבעל הרכוש את האפשרות לעשות שימוש בקניינו, לעיתים למשך תקופה ארוכה (בש"פ 6817/07 מדינת ישראל נ' טיטבון, פסקה 36 (31.10.2007)).

מטעם זה נקבע בהשראת חוק-יסוד: כבוד האדם וחירותו ועקרון המידתיות, כי על בית המשפט לאזן כראוי בין זכות הקניין של נאשם לבין האינטרס הציבורי שבהבטחת החילוט בסופו של ההליך הפלילי; לנקוט בזהירות ומידתיות, בין היתר בקביעת היקף החילוט; וכי על הרשות לנקוט מבין האמצעים החלופיים העשויים לקדם את תכלית הצו באמצעי שפגיעתו בזכות היא הפחותה (בש"פ 1359/17 מדינת ישראל נ' ברוך, פסקה 10 (15.3.2017) (להלן: עניין ברוך)).

עתה לסוגיה – האם מתן צו זמני לפי סעיף 136(א) לפקודה מותנה בהוכחת קיומו של חשש שלא ניתן יהיה לגבות את סכום החילוט?

14. בית המשפט המחוזי סבר בהחלטתו, כי קיים סיכון נמוך בלבד שלא ניתן יהיה לגבות מן המשיבה את הסכום שנתפס ולכן אין הצדקה להורות על המשך תפיסתו במסגרת צו זמני. הלכה למעשה, בקביעה זו מובלעת הנחה כי לצורך מתן הצו הזמני על המדינה להוכיח, ברף כזה או אחר, חשש כי לו נאשם יורשע לא יהיה ניתן לגבות ממנו את סכום הרכוש שנתפס. כפי שארחיב כעת, לא היה מקום להציב דרישה שכזו בפני המדינה.

15. סעיף 136(א) לפקודה, הוראת הדין הרלוונטית אשר מתוקפה ניתן הצו הזמני כאמור, עניינו "סעדים לחילוט רכוש". ככלל, הסעיף קובע את התנאים למתן צו זמני בדבר "מתן ערבויות מטעם הנאשם, או אדם אחר המחזיק ברכוש, צוי מניעה, צוי עיקול או הוראות בדבר צעדים אחרים שיבטיחו את האפשרות של מימוש החילוט, לרבות הוראות לאפטרופוס הכללי או לאדם אחר בדבר ניהול זמני של הרכוש".

כעולה גם מלשון הסעיף, הצו הזמני נועד להבטיח את מימוש החילוט על ידי שימור מצבת נכסיו של נאשם נוכח החשש מפני הברחת נכסים על ידו או מי מטעמו (ע"פ 5140/13 מדינת ישראל נ' אוסקר, פסקה 9 (29.8.2013); ע"פ 6532/17 מדינת ישראל נ' חסדי דוד לעדת הבוכרים, פסקה 28 (8.4.2018) (להלן: עניין חסדי דוד)).

כפי שנלמד מהליך החקיקה שבו עוצבה הוראה זו, הנחת המוצא של המחוקק הייתה כי כאשר מדובר בעבירות שלגביהן אפשרות החילוט היא רלוונטית, קיים חשש מובנה שחשוד או נאשם יבצע פעולות לסיכול חילוט עתידי.

כך הבהיר נציג "משרד המשטרה" בישיבת ועדת החוקה, חוק ומשפט, תנ"צ ר' פלד: "צריך להביא בחשבון שההליך אינו יכול להתחיל רק בסוף ההליך הפלילי, כי דיברנו על חילוט זמני שיהיה חייב להינתן בשלב ראשוני מאד של ההליך כדי שיישאר רכוש בסוף המשפט" (פרוטוקול ישיבה 98 של ועדת החוקה, חוק ומשפט, הכנסת ה-12, 6 (4.5.1989)). דברים אלו באו לידי ביטוי גם בעמדת יו"ר הוועדה, חבר הכנסת א' לין: "ברור לכולנו שאם מתחילים בהליכים פליליים נגד אדם ואין אפשרות לנקוט פעולות הגנה מסוימות לפני הגשת כתב האישום, ינסה החשוד להבריח את הרכוש" (פרוטוקול ישיבה 44 של ועדת החוקה, חוק ומשפט, הכנסת ה-12, 23 (20.6.1989) (להלן: פרוטוקול ישיבה 44)).

16. בהתאם, על מנת להימנע ממצב שלא יהיה ניתן לממש את אפשרות החילוט בסופו של ההליך הפלילי, בפקודה נקבע כי צו זמני כאמור יכול שיינתן בשלושה מצבים שונים: בשלב שלאחר הגשת כתב האישום (סעיף 136(א) לפקודה); עובר להגשת כתב האישום (סעיף 136(ב) לפקודה); ובמעמד צד אחד – בין אם לפני הגשת כתב האישום, ובין אם לאחר הגשתו (סעיף 136(ג) לפקודה).

כאשר מדובר במתן צו זמני לאחר הגשת כתב האישום, כל שנכתב הוא כי "הוגש כתב אישום או הוגשה בקשה לחילוט אזורי, רשאי בית המשפט, על פי בקשה חתומה בידי פרקליט מחוז המפרטת את הרכוש שאת חילוטו מבקשים, לתת צו זמני [...]" אם כן, הדרישה היא הגשת כתב אישום ובקשה מתאימה המפרטת את הרכוש הנדון. בשונה, נקבע בסעיף 136(ב) לפקודה, שעניינו כאמור במתן צו זמני עובר להגשת כתב אישום, כי:

"בית משפט מחוזי רשאי לתת צו זמני כאמור בסעיף קטן (א), בטרם הוגש כתב אישום או בטרם הוגשה בקשה לחילוט אזורי, על-פי בקשה חתומה בידי פרקליט מחוז הנתמכת בתצהיר כי יש יסוד סביר להניח שהרכוש שלגביו מבקשים את הצו עלול להיעלם או שעלולים לעשות בו פעולות שימנעו את מימוש החילוט; תקפו של צו זמני לפי סעיף קטן זה יפקע אם לא הוגש כתב אישום תוך תשעים ימים מיום שניתן."

הנה כי כן, לצורך קבלת צו זמני טרם הגשת כתב האישום המוחקק הציב דרישות נוספות בפני המדינה, ובכלל זה תצהיר; כי הבקשה תגלה שיש יסוד סביר להניח שהרכוש שלגביו מבקשים את הצו עלול להיעלם או שעלולים לעשות בו פעולות שימנעו את מימוש החילוט; וכן כי משך הצו הזמני יוגבל בזמן. אשר למצב השלישי, שבו מבוקש ליתן צו זמני במעמד צד אחד, נקבע בסעיף 136(ג) לפקודה:

”בית המשפט רשאי לתת צו זמני כאמור בסעיפים קטנים (א) ו-(ב) גם במעמד צד אחד, אם סבר שיש חשש לעשייה מיידית ברכוש, שתכשיל את חילוטו; תקפו של צו זמני, שניתן במעמד צד אחד, לא יעלה על עשרה ימים, והבקשה תישמע במעמד הצדדים בהקדם האפשרי ותוך תקופת תקפו של הצו; בית המשפט רשאי, מנימוקים שיירשמו, להאריך את תקפו של צו זמני שניתן במעמד צד אחד לתקופה נוספת שלא תעלה על עשרה ימים.”

במצב זה נדרש אפוא רף מחמיר עוד יותר ובכלל זה חשש “לעשייה מיידית ברכוש” שתכשיל חילוט עתידי.

17. מסקירת שלושת סעיפים אלו ניכר מדרג אשר עוצב בקפידה על ידי המחוקק. מדרג המתבטא בהצבת דרישות שונות בממד הזמן; בסדרי הדין; ובכל הקשור למסד העובדתי לצורך מתן הצו הזמני.

18. בענייננו, אתמקד בהבדל שבין בקשה למתן צו זמני לאחר הגשת כתב האישום, לבין הגשת בקשה עובר להגשת כתב האישום, היינו – בין סעיף 136(א) לפקודה לסעיף 136(ב) לפקודה. ההבדל הבולט בין שני הסדרים אלו, הוא כי היכן שהוגש כתב אישום נדרשת בקשה חתומה בידי פרקליט מחוז המפרטת את הרכוש שאת חילוטו מבקשים. אולם, כאשר מבוקש צו זמני לפני הגשת כתב האישום, הבקשה החתומה נדרשת להיתמך בתצהיר כי יש יסוד סביר להניח שהרכוש שלגביו מבקשים את הצו עלול להיעלם או שעלולים לעשות בו פעולות שימנעו את מימוש החילוט.

דומה כי מקור דרישת התצהיר האמורה הוא בהערתו של חבר הכנסת ד' ליבאי כאשר נוסחו של סעיף 136(ב) לפקודה נדון בוועדת החוקה, חוק ומשפט:

”לכן אני מציע שתשקלו אם לא להגיש לנו לקראת הישיבה הבאה פסקה נפרדת לגבי השלב שלפני הגשת כתב אישום, עם כל מה שמתחייב מכך לגבי שמירת זכויות, ואולי אפילו תצהיר של מי שמנהל את החקירה, כי בכל זאת פוגעים כאן ברכוש של אדם או של מחזיק בו.”

אני מציע לשקול את הענין ולהגיש לנו את ההצעה בסעיף נפרד, אלא אם תהיו משוכנעים שהדברים יכולים לדור בכפיפה אחת. האינטואיציה שלי אומרת שזה דורש אי-אלו הסדרים שונים" (פרוטוקול ישיבה 44, עמ' 19).

אשר לצורך בתצהיר, נקבע על ידי השופטת מ' נאור: "סעיף 136(ב) דורש שתוגש בקשה חתומה בידי פרקליט מחוז הנתמכת בתצהיר. סעיף 136(א) אינו כולל דרישה לתצהיר. נראה לי שטעם הדבר נעוץ בכך שלאחר הגשת כתב-אישום יש בידי המדינה מלוא הראיות הרלוונטיות וניתן אז לבחון באופן לכאורי אם ישנה תשתית ראייתית מספקת העשויה להצדיק שבשלב גזר-הדין יורה בית-המשפט על חילוט סופי. הראיות הקיימות בשלב זה באות להחליף את התצהיר הנדרש בבקשה לפי סעיף 136(ב) [...]" (בש"פ 6159/01 אבו עמר נ' מדינת ישראל, פ"ד נו(3) 817, 824 (2001); ראו גם: עניין אביטן, פסקה 21).

בעניין אחר, נפסק על-ידי השופט ע' פוגלמן: "[...] מכל מקום, מבלי לטעת מסמרות בשאלה אילו רכיבים צריכים להיכלל בתצהיר המוגש בתמיכה לבקשת חילוט עובר לכתב האישום נוכל לומר כי תצהיר כזה ראוי שיכלול התייחסות לתשתית ראייתית הידועה למדינה נכון למועד הגשת הבקשה, ואשר מבססת את החשש כי 'הרכוש שלגביו מבקשים את הצו עלול להיעלם או שעלולים לעשות בו פעולות שימנעו את מימוש החילוט' [...]" (ע"פ 9700/10 אמזלג נ' מדינת ישראל, פסקה 5 (5.1.2011)).

19. המסקנה מדברים אלו, בשילוב עם כוונת המחוקק והרציונאל שבבסיס המדרג שעוצב כאמור, היא כי המחוקק ביקש לנהוג ביתר זהירות בתפיסת רכוש בצו זמני טרם הגשת כתב האישום. במובן זה, בהעדר כתב אישום התצהיר נדרש לכלול תשתית ראייתית מתאימה, שהרי בהעדר תצהיר אין לפני בית המשפט כל מסד עובדתי, ולו מינימאלי, המצדיק פגיעה שכזו בזכויותיו של החשוד.

ניכר אפוא, כי הדרישה שתצהיר זה יגלה "יסוד סביר להניח שהרכוש שלגביו מבקשים את הצו עלול להיעלם או שעלולים לעשות בו פעולות שימנעו את מימוש החילוט" (סעיף 136(ב) לפקודה), היא-היא דרישה לקיומו של חשש קונקרטי ל"העלמת" הרכוש בשלב זה. ההיגיון ברור: בהעדר חשש קונקרטי שכזה, המחוקק לא ראה הצדקה לאפשר ליתן צו זמני ביחס לרכושו של אדם שכלל לא הוגש נגדו כתב אישום באותה העת. זאת, בשונה ממצב הדברים לאחר הגשת כתב האישום – שבו מדובר באיזון אחר.

20. הנה כי כן, נקודת המוצא של המחוקק, הן לפני הגשת כתב אישום הן לאחר הגשת כתב האישום, היא שקיים חשש אינהרנטי כי יבוצעו פעולות לסיכול החילוט. משהוגש כתב אישום, בהתחשב בכך שאין מדובר עוד בחשוד, אלא בנאשם; בעובדה שהתגבשו, לשיטת התביעה, די ראיות על מנת להעמידו לדין; ובשים לב לטיב העבירות שלגביהן ניתן להפעיל את כלי החילוט – המשמעות היא כי התגבשה תשתית ראייתית המאפשרת את מתן הצו, בכפוף לשיקול דעתו של בית המשפט. בשונה ממצב שבו הצו הזמני מתבקש טרם הגשת כתב אישום, לא נדרש להראות תשתית ראייתית קונקרטית המלמדת על חשש לסיכול אפשרות החילוט. קיימים כאמור טעמים טובים להבחנה בין המקרים, אשר באה לידי ביטוי גם בלשון החוק.

21. מן הכלל אל הפרט: לא היה מקום לדרוש מהמדינה גם בשלב שלאחר הגשת כתב האישום מסד ראייתי נוסף, אשר המחוקק ראה בו צורך רק בשלב שלפני הגשת כתב האישום. על כן, לא היה מקום לבטל את הצו הזמני מתוך הנחה כי "נראה שמדובר בסכום שניתן יהיה לגבותו ממנה [מהמשיבה – י' א'], אם אכן תורשע", כקביעת בית המשפט המחוזי. יודגש, כי אף הצדדים לא סברו כי קיימת דרישה לתשתית ראייתית קונקרטית שכזו, שכן לא המדינה ולא המשיבה התייחסו בטענותיהם בפני בית המשפט המחוזי לסוגיה זו.

22. למעלה מן הנדרש, גם אם אבחן האם בעניינה של המשיבה קיים חשש לסיכול אפשרות חילוט הכספים בסופו של ההליך, המסקנה תהיה כי בית המשפט המחוזי שגה בהחלטתו לשחרר את הרכוש שנתפס.

ראשית, במענה לשאלתי את בא-כוח המשיבה האם קיים נכס בשווי דומה אשר יכול לשמש כחלופה לתפיסת הכספים המופקדים בקופות הגמל וההשתלמות, השיב: "[...] לאחר ששמעתי את המלצת ביהמ"ש ושוחחתי עם מרשתי, אני משיב כי אין נכס אין שום דבר" (פרו' מיום 12.9.2022, עמ' 2, ש' 7-8). ברי כי העדר בטוחה חלופית מתאימה אינה תומכת במסקנה שככל שישוחרר הרכוש אשר נתפס בצו הזמני באופן רישומי בלבד יהיה ניתן בהכרח לחלטו בעתיד.

כך ביתר שאת, כאשר המשיבה שימשה בתפקיד בכיר באלבר ששכרו בצדו. העובדה כי לא היה בידה להצביע ולו על נכס חלופי בודד – מעוררת תהיות. בתהיות כמובן אין די, אולם המשיבה הייתה ערה לקביעת בית המשפט המחוזי אשר במוקד הערעור, ולא הפיגה את הערפל בעניין. אף התשובה לשאלתי כמצוטט, הייתה עמומה.

שנית, לשיטת המשיבה הנזק הכלכלי אשר נגרם כתוצאה מתפיסת הכספים ברישום, הוא כי "[...] היא לא יכולה לממש או לקחת הלוואות, וכן לא יכולה להעביר את הקופות לפוליסות טובות יותר [...]" (פרו' מיום 10.3.2022, עמ' 3, ש' 10-11). לעניין זה התייחס גם בית המשפט המחוזי: "הנזק הממשי למשיבה נעוץ בחוסר יכולתה להשתמש בכספים שבחשבונות הנ"ל כבטוחות להלוואות וכן להעבירם לקרנות גומלות יותר". רצונה של המשיבה להשתמש בכספים שבקופות האמורות כבטוחות להלוואות סותרת את ההנחה שהיה והמשיבה תורשע לבסוף, ניתן יהיה לחלט כספים אלו.

23. לצד קביעת בית המשפט המחוזי בדבר קיומו של סיכון נמוך לסיכול חילוט עתידי, בבסיס החלטתו לבטל את הצו שניתן ניצבו טעמים נוספים – הזמן שחלף מתחילת החקירה הפלילית ותפיסת הרכוש וכן מה שהוגדר על ידו כ"ממשות הפגיעה במשיבה".

אכן, חלוף הזמן מהווה שיקול ובמסגרת בחינת מידתיות החילוט הזמני נדרש לבחון את פרק הזמן שבו צפוי הצו הזמני לעמוד בתוקף. בהיבט זה יש לקחת בחשבון את פרק הזמן שחלף וכן את צפי הזמנים לסיום ההליך (עניין אהוד מאיר, פסקה 22). במקרים המתאימים משמעות הדבר היא כי יש לצמצם את הסכום התפוס או לשחררו. אולם, בענייננו, בהתחשב במורכבות הליך החקירה ובטיב הרכוש התפוס, הזמן אשר חלף אינו מצדיק את שחרורו באופן חלקי או מלא, בעת הזו.

אשר לנזק שנגרם למשיבה מתפיסת הרכוש – אין ספק בדבר קיומה של פגיעה מעצם תפיסת רכושו של אדם טרם הרשעתו. לצד זאת, ככל ששחרור הכספים נדרש כבטוחה להלוואה – הדבר רק מחדד את הצורך בצו הזמני, וממילא טענה זו נטענה בעלמא; וככל ששחרור התפוס נדרש על מנת להעביר את הכספים לקרנות עדיפות, המדינה הבהירה גם בהליך זה כי בידי המשיבה האפשרות לפנות בנדון ולבקש שינוי בתנאי ההשקעה או העברת הכספים לקרן אחרת, ובקשה זו תיבחן לגופה. משכך, הפגיעה הנוספת לנזק המובנה שבתפיסת הרכוש, ככל שקיימת, היא מינימלית. מטעמים אלו, אין בחלוף הזמן או בנזק שנגרם למשיבה כדי להצדיק את ביטול הצו הזמני.

היקף חילוט כספים של נאשמים שכירים

24. לכאורה, די באמור עד כה כדי לקבל את הערעור. אולם, בדומה למחלוקת בבית המשפט המחוזי גם בהליך שלפניי המשיבה שבה ומיקדה את טענותיה בהיותה עובדת שכירה אשר לטענתה כלל לא הרוויחה מביצוע העבירות. באשר לחלק זה של החלטת

בית המשפט המחוזי, המדינה היא שסומכת ידיה על שנקבע ואילו המשיבה חולקת על מסקנותיו.

25. טענת המשיבה מורכבת משני רבדים: רובד ראשון – לטענתה, היא כלל לא נהנתה מפירות העבירה ולא קיבלה תקבול כלשהו מהן; רובד שני – בשל מעמדה כעובדת שכירה, בשילוב העובדה כי לא נהנתה כביכול מפירות העבירה כאמור, אין מקום לתפוס ולחלט מרכושה.

26. אשר לרובד הראשון – בית המשפט המחוזי צדק בקובעו כי התמונה ביחס לתקבולי העבירות המתוארות בכתב האישום טרם התבהרה. ככלל, שאלה נכבדה היא כיצד יש להתמודד עם קושי להפריד בין כספים כשרים אשר התקבלו כשכר בגין עבודה חוקית ולגיטימית, לבין כספים שהתקבלו כתוצאה מן הפעילות העבריינית (ראו והשוו: ע"פ 2333/07 תננך נ' מדינת ישראל, פסקה 264 (12.7.2010); ע"א 6212/14 מדינת ישראל נ' ג'טארי, פסקה 8 (8.1.2016)).

בענייננו, עסקינן בשלב של מתן צו חילוט זמני ואילו עניין זה, על מורכבותו הרבה, ראוי שיתברר בהליך העיקרי. אין חולק כי המשיבה זכתה לשכר ובונוסים מאלבר, אולם קיים קושי לקבוע, ודאי בשלב זה, האם השכר או הבונוס שאותם קיבלה הושפעו מהעבירות או לא. בהתאם, אני נכון להניח לצורך ענייננו בשל אי-הבהירות הקיימת כי פירות העבירה לא הגיעו ישירות לידי המשיבה.

בנסיבות העניין, גם הנחה מקלה שכזו אינה מסייעת למשיבה. לפי סעיף 21 לחוק איסור הלבנת הון ניתן לחלט רכוש בשווי הרכוש בו נעברה העבירה ללא תלות בשאלה האם מלוא שווי הרכוש האמור הגיע לכיסו של הנאשם או שמא בחלקו הגיע לכיסו של אחר (ע"פ 7701/17 סנדלר נ' מדינת ישראל, פסקה 9 (23.10.2017); ע"פ 6145/15 פישר נ' מדינת ישראל, פסקה 27 (25.10.2015)). המשמעות היא שגם אם תקבולי העבירות לא הגיעו לידי המשיבה במישרין, אין בכך כדי למנוע באופן גורף חילוט או תפיסה זמנית של רכושה.

27. כעת לרובד השני – היותה של המשיבה עובדת שכירה באלבר. ככל שטענת המשיבה היא במישור סמכות החילוט, אין לקבלה. סיווגה של המשיבה כעובדת שכירה אינו מקים מחסום מפני חילוט. מסקנה זו עולה כבר מהחקיקה הרלבנטית, כפי שנסקרה לעיל, אשר אינה מלמדת על הבחנה כלשהי בין נידון אשר ביצע את העבירות כעובד שכיר, לבין נידון שביצע את העבירות בכל מסגרת אחרת.

זאת ועוד, תאגיד אינו אלא ישות משפטית. תורת האורגנים היא שמעניקה לו תו אופי אנושי המאפשר להטיל עליו אחריות אישית בפלילים (עניין חסדי דוד, פסקה 30 והפסיקה הנזכרת שם). בהמשך לכך, בפסיקה הובהרה החשיבות של הטלת אחריות פלילית על נושאי המשרה, לצד התאגיד:

”ככלל, ראוי להימנע ממתן ‘פטור’ לנושאי המשרה תוך נקיטת צעדים פליליים נגד התאגיד בלבד. הטלת אחריות על נושאי המשרה בתאגיד במקרים המתאימים תתרום למימוש תכליות ההרתעה והכוונת ההתנהגות של המשפט הפלילי. [...] הטלת אחריות גם על נושאי המשרה תבהיר למקבלי ההחלטות בתאגידים כי הם עלולים לשלם מחיר אישי על עבירות שביצעו בחסות המסך התאגידי. יש בכך כדי לתרום להרתעה ולמניעת עבירות חוזרות” (דנ”פ 8062/12 מדינת ישראל המשרד להגנת הסביבה נ’ חברת נמלי ישראל פיתוח ונכסים בע”מ, פסקה 45 לחוות דעתו של הנשיא (בדימוס) א’ גרוניס (2.4.2015)).

מן האמור עולה החשש מפני “ריכוז” האחריות הפלילית על כתפי התאגיד, באופן שבו נושאי המשרה בו יחמקו מענישה. על אותה הדרך, אם אותם עובדים שכירים יהיו “חסינים” מפני חילוט רכושם, עבריינים יוכלו לעצב את פעילותם העבריינית בהתאם, וליטול מידה רבה מהאפקטיביות של כלי החילוט. זאת, כאשר התכליות שבבסיס החילוט, הקניינית וההרתעתית, יפות גם בעניינו של עובד שכיר.

כפי שקבעתי בעניין אחר: [...] גישה חלופית לפיה סמכות החילוט נסוגה באופן מוחלט מפני המחיצה התאגידית, עלולה להוביל לתוצאה לא רצויה בדמות שימוש במסגרות תאגידיות לצרכי פעילות עבריינית כדי להקשות על חילוטם של נכסים. מפלט שכזה אינו רואה להכשיר, ולו ברמז” (ע”פ 7464/21 רוגוזניצקי נ’ מדינת ישראל, פסקה 39 (16.12.2021) (להלן: עניין רוגוזניצקי)).

סמכות החילוט אינה נסוגה אפוא באופן מוחלט מפני מחיצות תאגידיות והיא אינה נסוגה גם מפני “מחיצה” פרי דיני העבודה, ובפרט – סיווגו של אדם כעובד שכיר. דומה כי דרכו של עולם היא שהפשיעה, ודאי הפשיעה ה”מתוחכמת” ובכלל זה הפשיעה הכלכלית, פושטת ולובשת צורות שונות. לכלל צורות אלו יש לספק מענה מקום שבו סמכות החילוט, כפי שהיא מעוגנת בדין, מאפשרת זאת.

האמור אינו גורע מכך שבמישור שיקול הדעת, בשונה ממישור הסמכות, ניתן ואף נדרש להתחשב במעמדה של המשיבה בחברה והחלק המיוחס לה בעבירות בבחינת מידתיות הצו הזמני. בעוד שעצם היותו של נאשם בגדר שכיר אינה בעלת משמעות של ממש, חלקו בעבירות מושא כתב האישום – בהחלט רלוונטי.

28. אם כך, ניתן להורות על חילוט רכוש שברשות המשיבה. בין כך לבין אימוץ טענת המדינה כי בשלב זה היקף החילוט האפשרי הוא בגובה 400 מיליון ש"ח – מרחק רב מאוד. יוזכר, כי על בסיס הנחה זו נטען שחלקו של הרכוש שנתפס אצל המשיבה מכלל הרכוש בו בוצעו העבירות הוא 0.5% ולכן "מזערי". לשיטת המשיבה אף ניתן, באופן תיאורטי, לחלט בסופו של ההליך 400 מיליון ש"ח מכל אחד מבין הנאשמים. כתב האישום המתוקן הוגש נגד עשרה נאשמים, ועל כן מדובר בסכום כולל של לא פחות מ-4,000,000,000 ש"ח.

טענה זו, הגם שהיא מרחיקת לכת עד מאוד, נטענה באופן לאקוני ביותר. אף הסתמכות המשיבה כביכול על עניין בידון אינה אלא הרחבה ניכרת של הקביעות שם, בהינתן שמדובר היה בקנה מידה שונה לחלוטין, ונוכח הלשון הדו-משמעית של המשפט הבודד שעליו מבקשת המשיבה להסתמך. כמו כן, באותו מקרה הדברים נכתבו על רקע העובדה כי המדינה נקטה בהליך לתפיסת נכסים גם של שותפיו של המערער שם, ואולם נמצא כי הנכסים שנתפסו אינם שייכים להם. על כן הובהר, כי היכן שלא ניתן היה לתפוס מנכסי השותפים, ממילא "כל אחד מהשותפים לביצוע העבירה הינו בר-חילוט על מלוא ערכה".

29. כלי החילוט רב עוצמה ורב חשיבות. יש לעשות בו שימוש נחוש ומושכל במסגרת הלחימה בפשיעה. אולם, גם לכלי זה יש גבולות וחשוב להציבם ולעצבם בפסיקה. אין דינו של מי שהחלק המיוחס לו בעבירות קטן ושולי, ואיני קובע כי כך במקרה שלפנינו, כדינו של מי שחלקו בעבירות הוא העיקרי ואשר נהנה מפירות ביצוען באופן בלעדי. אם לא נבחין בין המקרים, ואם נאמץ את גישת המדינה, אנו עלולים להגיע לתוצאה מרחיקת לכת שבה מבוקש, בגדר צו זמני, לתפוס סכומי עתק מכספם של מי שלא קיבלו לידם מתקבולי העבירה וחלקם בעבירה שולי ביותר.

אני רואה קושי מיוחד בעמדת המדינה בשל השלב הדיוני שבו היא מוצגת – שלב הצו הזמני. יש שיאמרו כי למעט ביחס לנאשמים בעלי משאבים כלכליים יוצאי דופן, עצם הטענה המוטחת בפני חשוד או נאשם בדבר קיומה של אפשרות תיאורטית לחלט מאות מיליוני ש"ח מרכושו, יש בה כדי להרתיעו מפני המשך עמידה על חפותו.

לא כל שכן, אם מדובר במקרה שבו נאשם לא הרוויח דבר באופן ישיר מביצוע העבירות; כאשר חלקו בעבירות קטן ואולי אף שולי ביחס ליתר המעורבים; ואם מדובר בסכומים גבוהים במיוחד וכך בכך בנאשם אשר משאביו הכלכליים אינם רבים.

בכך עלול "להפליג" כלי החילוט למחוזות רחוקים, אשר הקשר בינם לבין התכליות שבבסיסו – הולך ונחלש. הנה אנו מתרחקים מ"הוצאת בלעו של גזלן מפיו", וצועדים לעבר מחוזות ההרתעה. לא הרתעה מפני ביצוע עבירות, אלא הרתעה מפני המשך ניהול ההליך הפלילי.

30. דומה כי מטעמים אלו הודגש בפסיקה כי בשלב צו החילוט הזמני יש לבחון את היקף החילוט הצפוי בסופו של יום, בעקבות ההרשעה, וכן כי "פוטנציאל החילוט בשלב הסעד הזמני נגזר מהענישה הנוהגת" (עניין חסדי דוד, פסקה 39; ראו גם: עניין רוגוזניצקי, פסקה 60). בהתאם לקביעה זו, מכוחו של עקרון המידתיות וכנובע לשיטתי מחובת ההגינות הכללית המוטלת על רשויות התביעה (בש"פ 9287/20 אלוביץ' נ' מדינת ישראל, פסקה 51 (14.1.2021)) – על המדינה להציג בפני בית המשפט עמדה ריאלית המבוססת על הפסיקה הנוהגת באשר להיקף החילוט האפשרי בסופו של הליך (ראו והשוו: עניין ברוך, פסקה 10). לאור עמדה זו יש לבחון האם הסכום שנתפס, בהשוואה להיקף החילוט האפשרי, עומד בדרישת המידתיות. עמדה שכזו לא הוצגה לפניי ואף לא הוצגה לפני בית המשפט המחוזי.

31. בשלב זה, ניתן לומר כי האפשרות התיאורטית שהוצגה לפיה יחולט מכל אחד מבין הנאשמים סכום של 400 מיליון ש"ח, אינה עולה בקנה אחד עם הפסיקה הנהוגה. ככל שהתשתית הראייתית לא תשתנה באופן דרמטי – גם ביחס למשיבה, לבדה, לא ניתן לצאת מנקודת הנחה כי היקף החילוט האפשרי הוא 400 מיליון ש"ח.

כאמור, במסגרת דיונית זו עצם הצבת רף שכזה אינו ראוי. אדרבה, דומה כי המדינה מודעת אף היא לקושי שבעמדתה, שהרי כלפי אלבר התבקש צו לתפיסת רכוש בשווי משוער של כ-102 מיליון ש"ח "בלבד", תוך שהוסבר בפני הערכאה קמא כי שווי זה הוא "מידתי ומצומצם" (נספח ה.2. לערעור, סעיף 14). אם כך ניתן להסיק שהמדינה מכירה, גם ביחס לאלבר, כי אין בכוחה לתפוס בשלב זה 400 מיליון ש"ח מנכסיה. קל וחומר ביחס למשיבה.

המסקנה המתבקשת היא כי העמדה שהוצגה לפני בית המשפט המחוזי לוקה בחסר. מצופה היה כי תוגש מצד המדינה עמדה קונקרטית המתייחסת למגוון שיקולים,

ובכלל זה להיקף החילוט הצפוי מכספי המשיבה בסופו של ההליך בהתאם לפסיקה הנוהגת, היקף השכר וההטבות הכספיות שהמשיבה קיבלה מאלבר בתקופה הרלבנטית, ובחלק המיוחס לה בביצוע העבירות בהשוואה לנאשמים נוספים.

בענייננו, המדינה הציבה רף חילוט אפשרי גבוה של 400 מיליון ש"ח. משעלה בידה לתפוס כ-2.2 מיליון ש"ח מנכסי המשיבה, הסיקה כי סכום זה הוא מידתי ואף כינתה אותו "מזערי". כאמור, לדעתי קיים בכך כשל, שכן הרף שהוצב הוא גבוה מדי, ודומה שהדבר הוביל לכך שלא התקיים דיון מפורט בהתחשב בנסיבות המקרה.

32. בסופו של יום, כמתואר לעיל, בית המשפט המחוזי ביטל את צו החילוט הזמני שניתן מטעמים אחרים. מאחר שאני קובע כי טעמים אלו שגויים, יש לשוב לבחון האם הסכום המוחזק מכוח הצו, בעת הזו, הוא מידתי.

בהקשר זה אבהיר, כי לא נכון להפנות מבט דווקא לעבר הסכום שנתפס אצל מנכ"ל אלבר, כ-1.1 מיליון ש"ח. אין הצדקה להפחית מסכום התפיסה בעניינה של המשיבה, ולו בשל העובדה כי לא עלה בידי המדינה לשים את ידה על נכסים נוספים של נאשמים אחרים, ככל שישנם. על כן, בית המשפט המחוזי צדק בקובעו שבנסיבות העניין אין לראות בהיקף הרכוש שנתפס קביעה נורמטיבית באשר לסכום החילוט הראוי בסופו של ההליך הפלילי.

33. בשל האמור לעיל, במקרה אחר ייתכן שנכון היה להשיב את הדיון לבית המשפט המחוזי. אולם, לאחר ששקלתי היבט זה, הגעתי לכלל מסקנה כי בשל העובדה שלא הוצג נזק משמעותי הנגרם מתפיסת הרכוש, בהתחשב בכך שמדובר בתפיסה ברישום של קרנות השתלמות וגמל; בהינתן נכונות המדינה לבחון את האפשרות להעביר את הכספים לקרנות אחרות, ככל שהמשיבה תגיש בקשה בנדון; מאחר שלא הוצג כל נכס חלופי על ידי המשיבה; ונוכח העובדה שגם אם נבחן את סכום התפיסה המבוקש בהשוואה לרף נמוך פי כמה וכמה מ-400 מיליון ש"ח, מדובר בסכום מועט ביחס להיקף עבירות הלבנת ההון המיוחסות למשיבה – ניתן לומר, חרף הפגם האמור, כי הצו הזמני שהתבקש הוא מידתי.

34. אשר על כן, הערעור מתקבל. צו החילוט הזמני המורה על תפיסה ברישום של הכספים אשר בשליטת המשיבה כמפורט בנספח הרכוש שצורף לבקשה יוותר על כנו.

זאת, עד לתום ההליכים בתיק העיקרי או עד מתן החלטה סופית בבקשת החילוט שצורפה לכתב האישום, לפי המאוחר.

ניתן היום, ט"ז בחשוון התשפ"ג (10.11.2022).

ש ו פ ט